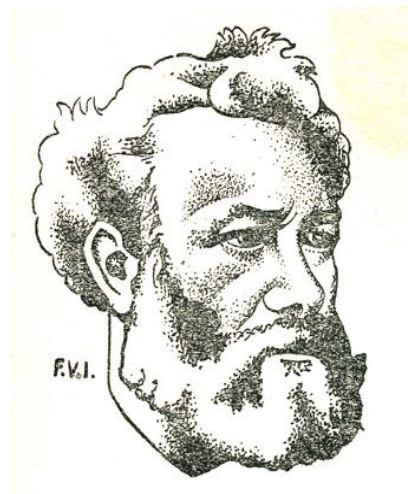

Jules Verne

Anton van Duinkerken

Onderstaand artikel is door Piet Akkerman gevonden tussen een stapel papieren op een rommelmarkt. De tekst lijkt te stammen uit 1928 en heeft in de “legenden en verhalen” van Caroluswerk, ca 1930 gestaan. Zie bibliografie deel 2 (2013), pagina 12.

ALS hij nog leefde werd hij nu honderd jaar oud en nog zou hij kind zijn en lachen. Hij had zijn eigen lach, dien niemand hem heeft voorgedaan, dien niemand van zijn lippen wist te vangen toen hij stierf. De lach van Jules Verne bestaat, zooals de lach van Rabelais en van Villon, van Molière en van Marivaux, van Corbière en Cocteau. Maar van al deze is de zijne wel de gulste, de minst raadselige, de minst dubbelzinnige lach. Het is geen schaterlach. Het is geen buitenissige dolligheid. Het is een lach, dien men zoo doodgewoon vindt, dat men hem haast nietopmerkt, een lach, die mogelijk alleen door kinderen gelachen... en begrepen worden kan.

Het leven van Jules Verne is weinig bekend. Ik weet niet of er een beschrijving van bestaat. Ik zou er geen behoefte aan gevoelen die te lezen. Van de meeste schrijvers verlangt men dat wel. Men wil het genot hunner werken verhoogen door de kennis der omstandigheden, waaronder zij ontstaan zijn. Een zeker zielkundig inzicht wil men zich eigen maken in de hoop daardoor te beter te begrijpen. Bij Verne is dat niet het geval. Zijn leven zou ontgoochelen, denk ik. Zijn ware leven is zijn lach geweest. Het is in zijn dertig romans zoo volledig te vinden, dat ook wanneer zijn werken zonder schrijversnaam gevonden waren in een oude rommelkast, wij uit hun tekst de gestalte zouden oproepen van den goedmoedigen en ietwat dilettantischen natuurvorscher, wiens conterfeitsel nu hun omslag beminnelijk maakt : een man met achter-uitgekamde, witte haren, zooals Victor Hugo ze droeg, toen hij de lieve kunst verstond een grootvader te zijn, en met een peper-en-zoutkleurige, half-lange baard, het midden houdend tusschen den baard van een profeet en dien van een zeeapitein. Een man, waarover in de streek van zijn geboorte wel verhalen zullen loopen, zooals die liepen over Ramon Lull en Doctor Faust. Men zal zijn verre zwervingen vertellen en zijn zonderling ontmoeten van de vorsten van het maanrijk, dat achter de kim van het droomenrijk ligt. Kinderen zullen bang zijn als zij hooren van het spannende gevecht, waarin hij eens den grooten Turk versloeg met trommelstokken. Zij zullen, lachen bij 't vernemen, hoe hij later weer een prooibelusten tijger doodgekitteld heeft met een suikerriet-stengel.

Ik ken het leven van Jules Verne niet, maar ik weet stellig, dat hij nooit den grooten Turk gezien heeft en dat het tijger jagen hem niet af zou gaan. In waarheid zal hij een beetje onhandig geweest zijn, een kamerjapon en pantoffels hebben gedragen en tusschen een menigte boeken troost hebben gezocht voor een

pijn, die hij altijd verzweg. Hij zal geleden hebben voordat hij kinderen leerde beminnen. Hij zal veel groote dromen prijs gegeven hebben, voordat hij er toe kwam, grootere dromen te wekken. Hij is een sedentair geweest. Reusachtige papieren heeft hij vol cijfers geschreven, waar wel niemand wijs uit wist, en die hij aan geen mensch verklaarde, maar die hij rustig in de kachel gooide als hij klaar was. Dan schreef hij een roman.

Men heeft mij eens van hem verteld, dat hij zijn boeken schreef uit wraakzucht en verbittering, omdat zijn wetenschap niet werd erkend door de geleerden. Het is best mogelijk. Hij was naïef genoeg om wetenschap en wijsheid niet te onderscheiden. Er wordt soms gezegd, dat zijn verdienste lag in het doen van wetenschappelijke voorspellingen. Dat is onwaar. Het was zijn verdienste de som der menschelijke wijsheid te hebben verhoogd. En wetenschap en wijsheid kunnen twee zeertegenstrijdige begrippen zijn en blijken dat al spoedig waar het oordeel toevertrouwd wordt aan professors. Professors zijn geleerd, maar zelden wijs. Laat kinderen spreken. Of denkt gij, dat zij naar de werken van Jules Verne grijpen, om op niet al te onaangename wijze een natuur-wetenschappelijk onderricht te bekomen? Zij zijn wel zoo verstandig het eerste stuk van « De Reis naar de Maan » maar vluchtig door te bladeren om angstig op het oogenblik te wachten, waarop het groote projectiel zal afgeschoten worden. De rekensommen van drie Engelschen en drie Russen tellen zij niet na, zij vechten liever met de krokodil. Het gaat hun heelemaal niet aan of Verne een zetel zou hebben verdiend in een academie, zij gaven hem een zetel in den hemel van hun hart.

De wraakzucht van Jules Verne was een goede en geestige wraakzucht. Zij speelt de kinderen uit tegen de wijzen der aarde. Zij ziet niet boos, maar lacht en overwint. Zij schiep Philius Fogg.

Philius Fogg was alles wat wij noodig hadden om te kunnen vergeten, dat wij school gingen en straf hadden. Hij was een echte kerel, die zoo afgeteekend voor je stond, dat het geen moeite kostte hem na te doen als je wereldreisje ging spelen. En tevens was Philius Fogg het hoogste mysterie. Hij was de man met de eeuwig juiste achtergedachte, zooals hij ook de man was met de eeuwige gekleede jas. Hij was onredelijk en zonderling in alles. Zonderling was zijn verschijnen op de sociëteit, onredelijk zijn veel te hooge weddenschap. Onredelijk was bovenal het zelfvertrouwen waarmee hij, zeker van zijn zaak, zijn laatste geld weggaf, zonderling was zijn goedheid, waarmee hij het weggaf aan een bedelvrouw. Zonderling ook de keuze van zijn knecht en metgezel, een weggelopen circus-clown, den nooit meer overtroffen Passe-Partout, onredelijk weer het stuk voor stuk verbranden van het schip, waarmee hij Liverpool moest halen. Maar met zijn onredelijkheid had hij het hoogste gelijk. Philius Fogg had ons hart. Wij kozen partij voor zijn dwaasheid. Wij voelden ons met hem alleen tegen de heele wereld. Wij voelden achter zijn glimlach de nimmer te temmen bravour eener opstandigheid, die ons het leven in moest dragen. Philius Fogg werd onze beste leeraar. Hij leerde ons het avontuur betrachten, hij leerde ons lachend gelijk hebben tegen iedereen. Dat hij veel wist kon ons niet schelen, hij had ook wel dom mogen zijn. Hij vergiste zich trouwens een dag op de tachtig, niet waar? Maar dat hij bij alle aangelegenheden, tot en met op de olifants-jacht, zijn hoogen hoed droeg was ons sympathiek. Want deze hoed was het symbool van alle goeds dat in hem was. Zijn hoed was de vlag op zijn goedheid. Zijn hoed getuigde van zijn onverwoestbaar optimisme. Waarom zijn hoed dat deed ben ik vergeten, misschien alleen omdat onze grootvaders, die ook allemaal goed en optimistisch waren, hooge hoeden droegen, misschien omdat de hoed hem letterlijk nooit verliet, ik weet niet waarom, maar het is zoo! Philius Fogg is de aarts-optimist. Hij kan niet mislukken omdat hij nimmer droefgeestig kan zijn.

De schepper van Philius Fogg was een wereldhervormer. Hij heeft de jeugd een droom gegeven. Niemand van ons is zeeman geworden, niemand werd sterrekundige en niemand haalde hooge cijfers in de botanie. Dat heeft Jules Verne ons niet geleerd. Zijn paedagogische kracht lag buiten de wetenschap. Maar zoo wij menschen werden, die met durf het leven tegemoet zagen, zoo wij vertrouwen leerden op de groote dromen, die wij droegen, dankten wij iets daarvan aan hem.

Onlangs las ik een reeks artikelen over jeugdlectuur. Ik weet niet of deze artikelen den huidigen stand van dat vraagstuk weerspiegelen. Maar als het zoo is, beklag ik de jeugd van vandaag. Daar werd den jeugd-opvoeders voorgesteld het avontuur door de religie te vervangen. Dat is niet langer gezond. Helaas, ik leef zoo kort en ik heb al zooveel braafheid gezien! De wereld wordt daar weinig beter op, die braafheid is tam en niet erg reëel. Laat aan de kinderen Philius Fogg. Als gij een hart hebt en geen doodgeredeneerd kadaver zijt geworden onder den druk van uw verantwoordelijke zwaarwichtigheid, geloof dan, dat men Philius Fogg een beetje moet kennen om veel van Sint Franciscus Xaverius te kunnen houden. O! als gij wist, hoe vervelend gij waart, hoe hard uw banken en hoe saai uw boeken zijn, zoudt gij geen propaganda voeren tegen den man, die het schoonste

jongensboek ter wereld heeft geschreven. Het mooiste jongensboek ter wereld is « Twee jaar vakantie » door Jules Verne. Hoe heb ik ze destijds benijd, de jongens van de kostschool Chairman te Auckland ! Hoe heerlijk is hun mislukte plezier-tocht geslaagd ! Men hebbe ten minste medelijden genoeg om de fantasie een vakantie te gunnen, nu deze door het overladen leerprogram aan de hersens ontzegd wordt. Gij spreekt van de opvoeding der verbeelding ? Gunt dan aan de jongens van de lagere en middelbare scholen Jules Verne. Gunt hun den tocht per kermiswagen in het hooge noorden met Caesar Cascabal, laat hun Constantinopel zien met Keraban, den stijfhoofdige, gunt ze de eenzaamheid en heldenmoed van Strogoff. Zij leiden de verbeelding af van u en uwe lessen... naar het leven. Naar het werkelijke, het praktische leven, het leven, waarin men handen uit de mouwen steekt en niet droomt, het leven, waarmee men den hemel verdienen kan. Welk een lachend opvoedkundige is Verne! Weet gij het nog, hoe Passe-Partout aan boord kwam met zijn groote seraphijnen vleugels ! Hoe de hond uit het maan-projectiel een lichtend en verbijsterend gesternte werd ? Hoe Cascabal's buikpraak de goden van de heidenen een stem gaf ? En kunt gij u herinneren, hoe Strogoff triomfeerde, hoe Philius Fogg triomfeerde, hoe Robur triomfeerde, hoe iedereen triomfeerde, steeds met een glimlach ! De les van den opvoeder Verne is een hooge wijsheid, zij is de les van het gerechtigd zelf-vertrouwen, de les van het vertrouwen in het leven. Geen zijner helden, die een oogenblik den moed verliest. Steeds hachelijker worden de intrigues, waarmee de schrijver al zijn figuren omstrikt, en steeds stijgt hun moed. Hij was geen menschepper, in ieder zijner boeken is maar één figuur en ieder figuur heeft het karakter der andere uit een vorig boek. Maar in al zijn figuren schiep hij den moed en den levensdurf. Hij is de dichter van den moed. Men wil voor de jeugd van vandaag meer religie in boeken. Men heeft niet totaal ongelijk. Ook van het heiligenleven is een epos te maken. Ook de Jules Verne van de heiligen is denkbaar. Maar men had ongelijk, wanneer men zou vergeten dat er een vroomheid tegenover het leven bestaat, die van de vroomheid jegens God een niet gering onderdeel is. Van deze vroomheid is Verne een lachend apostel. Hij predikt durf. Belast de jeugd niet te zwaar met opgedrongen idealen, want denkend haar richting te geven, zoudt gij haar ziel misvormen. Laat haar een beetje kiezen !

Verborg de lach van Verne een wraaklust, dan heeft hij zich heerlijk gewroken. En zijn « gebrek aan literaire waarde » wordt ruimschoots vergoed door zijn hartelijkheid, zijn humor en zijn levens-durf, waarvan men meer kan leeren dan gij denkt. Menig jong mensch grijpt op zijn twintigste jaar naar Goethe of Pascal, omdat hij Verne op zijn vijftiende heeft lief gehad. En Goethe en Pascal zal hij er beter om begrijpen.

Anton van Duinkerken

